

Đặc điểm văn hóa trong kiến trúc tịnh xá tại Vĩnh Long

Nguyễn Tiến Đạt^{1*}

¹ Khoa Kiến trúc - Trường ĐHXD Miền Tây, Số 20B Phó Cơ Điều, Phường 3, Tp. Vĩnh Long, Tỉnh Vĩnh Long

TỪ KHOÁ

Kiến trúc Tịnh xá
Hệ phái Khất sĩ

TÓM TẮT

Những năm gần đây, đã có rất nhiều nghiên cứu về kiến trúc Tịnh xá của hệ phái Khất sĩ trong Phật giáo nhưng vẫn thiếu các nghiên cứu kiến trúc về giá trị thẩm mỹ dựa trên tính biểu tượng của công trình, đây là cơ sở cho việc định hình và xác định giá trị thẩm mỹ. Trong mảng kiến trúc Tây Nam Bộ nói chung và tỉnh Vĩnh Long nói riêng, kiến trúc Tịnh xá có thể xem là biểu tượng mang đặc trưng cho nét đẹp về văn hóa, văn minh của vùng đất này. Bài báo khoa học này được thực hiện nhằm tìm ra và lý giải cho những yếu tố tạo nên giá trị thẩm mỹ cho công trình, mở ra cái nhìn mới trong nghệ thuật kiến trúc Phật giáo nói riêng và kiến trúc truyền thống Việt Nam nói chung.

KEYWORDS

Vihara Architecture
Khat si sect

ABSTRACT

In recent years, there have been many studies on the architectural viharas of the Khat Si sect in Buddhism, but there is still a lack of research on the aesthetic values based on the symbolic structure of the works, which serves as the foundation for shaping and determining aesthetic value. In the field of architecture in the Southwest, particularly in the Vinh Long province, the vihara architecture can be considered a symbol of the cultural and civilizational beauty of the region. This scientific paper is carried out to find and explain the factors that create aesthetic value, offering a new perspective in the art of Buddhist architecture in particular and traditional Vietnamese architecture in general.

1. Đặt vấn đề

Kiến trúc có thể nói là một bộ phận quan trọng trong nền văn hóa của mỗi cộng đồng người, dân tộc. Nó thể hiện những giá trị văn hóa tiêu biểu của dân tộc. Ngược lại, chính những giá trị văn hóa là yếu tố quan trọng tạo nên những kiến trúc mang đậm bản sắc của một dân tộc biểu hiện qua những biểu tượng trong kiến trúc. Vì vậy, nhận thấy tầm quan trọng của yếu tố biểu tượng, nhiều tác giả nổi tiếng đã nghiên cứu về vai trò của văn hóa và biểu tượng trong kiến trúc của các nền văn hóa khác. Có thể kể đến những tác giả tiên phong như KTS. Robert Venturi với hai tác phẩm “The complexity & Contradiction in the Architecture” và “Learning from Las Vegas”, KTS.Kenzo Tange và 2 nhóm chuyển hóa luận (metabolism), KTS.Kisho Kurokawa với xu hướng cộng sinh (symbiosis), và nhiều nhà nghiên cứu khác.

Phật giáo Việt Nam được truyền vào từ Ấn Độ, Trung Hoa. Trong quá trình phát triển của lịch sử, Phật giáo luôn tiếp thu những giá trị văn hóa của từng địa phương và luôn phát huy tinh thần yêu nước, góp phần quan trọng trong việc xây dựng nền văn hóa dân tộc. Có thể nói, đạo Phật đã thâm nhập vào trong tư tưởng và tâm lý người dân. Tại Vĩnh Long hiện có 205 cơ sở thờ tự với ba hệ phái là Nam tông, Bắc tông và Khất sĩ. Trong đó, hệ phái Khất sĩ (HPKS) được hình thành muộn nhất (1944) nhưng sự ảnh hưởng của nó đối với kiến trúc Phật giáo tại Vĩnh Long là không nhỏ. Cũng như truyền thống tông

môn pháp phái khác, mỗi hệ phái Phật giáo đều có hình thức kiến trúc riêng biệt. Bên cạnh loại hình kiến trúc chùa là đặc trưng của hệ phái Bắc tông và Nam tông thì HPKS có hình thức kiến trúc đặc trưng là Tịnh xá. Trong quá trình phát triển xã hội, các tịnh xá sau này được chú trọng linh hoạt, uyển chuyển xây dựng tùy theo khuôn đất, khó có thể xây dựng đúng theo mô hình của Tổ Sư Minh Đăng Quang một cách trọn vẹn. Ngày nay rất nhiều ngôi Tịnh xá được xây dựng rất quy mô bằng cốt thép xi măng và có nhiều tầng lầu trong các khu đô thị thành phố (Hình 1) [1].

Trong giới hạn của bài báo này, tính biểu tượng trong kiến trúc Tịnh xá sẽ phân tích làm rõ những giá trị trên phạm vi toàn tỉnh Vĩnh Long dựa trên việc phân tích 3 giáo đoàn chính (i) giáo đoàn I; (ii) giáo đoàn V; (iii) Ni giới Khất Sĩ.

2. Sơ lược cơ sở hình thành tính biểu tượng trong kiến trúc Tịnh xá

2.1. Quá trình hình thành và phát triển hệ thống Phật giáo Khất sĩ tại Vĩnh Long

HPKS do Tổ sư Minh Đăng Quang sáng lập với chí nguyện: “Nổi truyền Thích Ca chánh pháp – Đạo Phật Khất sĩ Việt Nam”. Theo báo cáo Tổng kết Phật sự năm 2022 của Giáo hội Phật giáo Việt Nam, HPKS có 5.384 vị Tăng và Ni đang tu học, tại 541 Tịnh xá. Riêng tại khu vực Vĩnh Long thống kê năm 2022 đã có 20 cơ sở HPKS phân bố trên 6 huyện, thành phố của tỉnh (Bảng 1).

*Liên hệ tác giả: Nguyentientat.nbk@gmail.com

Nhận ngày 15/10/2022, sửa xong ngày 04/11/2022, chấp nhận đăng 19/02/2023

Link DOI: <https://doi.org/10.54772/jomc.02.2023.483>

MẶT BẰNG TỔNG THỂ	BỘ CỤC	HẠNG MỤC	Chánh điện Nhà thờ trai Tầng xá	Chánh điện Nhà thờ trai Tầng xá Giếng đường Thờ cứu huyện Nhà bếp	Chánh điện Thờ Tổ Nhà thờ trai Thiền đường Nghi khách Giếng đường Thờ cứu huyện Nhà bếp	Chánh điện Thờ Tổ Ni sư Nhà thờ trai Thiền đường Nghi khách Giếng đường Thờ cứu huyện Nhà bếp	
	Bộ cục mặt bằng tổng thể lấy Chánh điện làm trung tâm. Trải qua qua từng giai đoạn bộ cục trở nên đa dạng hơn.	Hạng mục công trình phát triển ngày một đa dạng. Cơ bản phải có 3 khối chức năng chính Chánh điện, Trại đường, Giếng đường	Tên công trình: Tịnh xá Ngọc Viên Năm xây dựng: 1948 Diện tích: 400 m ² Hình khối: dạng mô hình chữ nhật	Tên công trình: Tịnh xá Ngọc Hưng Năm xây dựng: 1958 Diện tích: 6600 m ² Hình khối: dạng mô hình bát giác 2 tầng mái	Tên công trình: Tịnh xá Ngọc Chơn Năm xây dựng: 2009 Diện tích: 10.980 m ² Hình khối: dạng mô hình bát giác 2 tầng mái	Tên công trình: Tổ đình Minh Đăng Quang Năm xây dựng: 2013 Diện tích: 21.160 m ² Hình khối: dạng mô hình bát giác 2 tầng mái	
MẶT BẰNG CHÁNH ĐIỆN	MÔ HÌNH	KHÔNG GIAN					
	Gồm hai dạng: + Hình chữ nhật + Hình bát giác	Gồm 2 không gian ■ Thờ Phật ■ Thờ Tổ	Mặt bằng Chánh điện theo mô hình chữ nhật có chức năng thờ Phật và thờ Tổ. không gian thờ Phật và thờ Tổ được kết hợp với nhau.	Mặt bằng Chánh điện theo mô hình bát giác có chức năng thờ Phật và thờ Tổ. không gian thờ Phật và thờ Tổ được kết hợp với nhau.	Mặt bằng Chánh điện theo mô hình bát giác có chức năng thờ Phật và thờ Tổ. không gian thờ Phật và thờ Tổ có xu hướng tách ra	Mặt bằng Chánh điện theo mô hình bát giác có chức năng thờ Phật. Không thờ Tổ hình vuông không gian thờ Phật và thờ Tổ được tách biệt độc lập	
MẶT CẮT CHÁNH ĐIỆN	TẦNG MÁI	KHÔNG GIAN					
	Gồm 3 hình thức + 2 tầng mái, có cổ lâu. + 2 tầng mái, có cổ lâu, ô gió. + 3 tầng mái, có cổ lâu, ô gió.	Gồm 2 không gian ■ Thờ Phật ■ Thờ Tổ	Hình thức mặt đứng có 2 tầng mái và cổ lâu. không gian thờ Phật và thờ Tổ được kết hợp với nhau.	Hình thức mặt đứng có 2 tầng mái và cổ lâu, xuất hiện ô gió 4 phía. không gian thờ Phật và thờ Tổ được kết hợp với nhau.	Hình thức mặt đứng có 3 tầng mái và cổ lâu, xuất hiện ô gió 4 phía, xuất hiện khối nhà 2 tầng mái có cổ lâu không gian thờ Phật và thờ Tổ có xu hướng tách ra	Hình thức mặt đứng có 3 tầng mái và cổ lâu, xuất hiện ô gió 4 phía, xuất hiện khối nhà 2 tầng mái có cổ lâu không gian thờ Phật và thờ Tổ được tách biệt độc lập	
GIAI ĐOẠN THỜI GIAN			1944	1954	1975	2010	2017

Hình 1. Đánh giá sự thay đổi không gian trong chánh điện Tịnh Xá qua các năm [1].

Bảng 1. Thống kê phân bố kiến trúc tịnh xá tại Vĩnh Long.

Địa phương phân bố	TX tăng giáo đoàn I	TX tăng giáo đoàn V	TX ni giáo đoàn I	TX ni giới Khất sĩ	TX ngoài giáo đoàn	Tổng
TP. Vĩnh Long	1	2	2	3	2	10
Huyện Long Hồ	1	0	1	0	0	2
Huyện Mang Thít	0	0	1	0	0	1
Huyện Vũng Liêm	0	0	0	0	1	1
Huyện Trà Ôn	0	0	1	0	0	1
Thị xã Bình Minh	0	0	0	0	0	0
Huyện Bình Tân	0	0	0	0	2	2
Tổng	4	2	6	3	5	20

HPKS trên địa bàn tỉnh Vĩnh Long bao gồm 3 giáo đoàn là (i) giáo đoàn I; (ii) giáo đoàn V; (iii) Ni giới Khất Sĩ (Sơ đồ 1).

▪ **Tịnh xá Tăng giáo đoàn I**

Hiện nay, giáo đoàn I có 23 ngôi Tịnh xá có chư Tăng tu học trên cả nước. Riêng tỉnh Vĩnh Long có 4 ngôi Tịnh xá đã được xây dựng, trong đó có Tịnh xá Ngọc Viên là một trong những ngôi Tịnh xá được chính Tổ sư khởi tạo, cũng là ngôi Tổ đình của HPKS. Vì thế, ngôi Tịnh xá này mang nhiều đặc trưng nên được xem như đại diện cho tất cả các

Tịnh xá khác trong tỉnh Vĩnh Long. Sau khi Tổ sư vắng bóng, vào năm 1958 Tịnh xá Ngọc Hưng được hình thành. Những năm gần đây, giáo đoàn I ngày càng phát triển, đã cho xây dựng và hoàn thành Tịnh xá Pháp Đăng và Tổ đình Minh Đăng Quang.

Sơ đồ 1. Cấu trúc các Giáo đoàn trong hệ phái Khất sĩ tại Vĩnh Long

▪ **Tịnh xá giáo đoàn V**

Giáo đoàn thành lập vào năm 1960 do Trưởng lão Giác Lý. Ngài và đoàn du Tăng hành đạo từ miền Nam ra miền Trung và xây dựng Tịnh xá, cho đến nay đã có 33 ngôi Tịnh xá được hình thành trên cả nước, trong đó có 28 cơ sở hoạt động ổn định, 5 cơ sở còn lại chưa được công nhận chính thức. Tại Vĩnh Long hiện có 2 ngôi Tịnh xá của giáo đoàn V được xây dựng, điển hình đó là Tịnh xá Ngọc Tân do Trưởng lão Giác Lý sáng lập vào năm 1960 và Tịnh xá Ngọc Hòa được xây dựng vào năm 1966 do Thượng tọa Giác Ánh sáng g lập.

▪ **Tịnh xá Ni giới Khất Sĩ**

Giáo đoàn Ni giới Khất sĩ do Ni trưởng Thích nữ Huỳnh Liên và Trưởng tử Ni của Tổ sư Minh Đăng Quang đứng ra thành lập sau khi Tổ sư vắng bóng, giáo đoàn đã đi hành đạo suốt 2 miền đó là Nam và Trung

(cao nguyên). Hiện nay, qua suốt nhiều đời kế thừa giáo đoàn Ni giới hiện có 250 cơ sở, nhưng chỉ có 192 ngôi Tịnh xá khắp cả nước, 58 cơ sở còn lại là Tịnh thất, Chùa, niệm Phật đường và thiền viện. Tại địa bàn nghiên cứu hiện có 6 ngôi Tịnh xá của Ni giới Khất sĩ đã xây dựng, đó là ngôi Tịnh xá Ngọc Thuận được xây dựng vào năm 1948 do Tổ sư Minh Đăng Quang sáng lập. Ngoài ra, còn có Tịnh xá Ngọc An, Tịnh xá Ngọc Phát, Tịnh xá Ngọc Thường, Tịnh xá Ngọc Trà.

2.1. Cơ sở về biểu tượng vật thể

Kiến trúc hình bát giác đã trở thành nét đặc trưng vô cùng độc đáo của các tịnh xá đạo tràng, hệ phái Khất Sĩ Phật giáo Việt Nam. Đây là một trong những mô hình thể hiện tính kế thừa và sáng tạo của Tổ Sư. Tổ không theo mô hình của Phật giáo Nam truyền ở Campuchia hoặc ở vùng Nam bộ Khmer, mà cũng không hoàn toàn theo truyền thống của Phật giáo Đại thừa. Cho tới ngày nay, như chúng ta biết, dấu

mô hình tháp thờ Phật của Thái Lan, Tích Lan hoặc khu vực Bagan của Miến Điện có trên cả mấy ngàn tháp hoặc tự viện xưa và nay, nhưng mô hình Bát giác này đều không giống với mô hình các tháp hoặc tự viện. Điều này cũng cho thấy rằng mỗi quốc gia, xứ sở hoặc tông phong pháp phái đều có những đường nét kiến trúc riêng, thể hiện được sắc thái, đặc thù của nghệ thuật, văn hóa, tín ngưỡng và truyền thống tâm linh của dân tộc và xứ sở. Theo nội dung quyển “Luật nghi” của Tăng già Khất sĩ đã ghi chép lại, mô hình Tịnh Xá do Tổ sư Minh Đăng Quang kiến tạo nên. Để xây dựng ngôi Tịnh xá, cần đáp ứng 2 yếu tố chính đó là (i) lựa chọn khu đất và (ii) thiết lập kiến trúc Tịnh xá dựa theo mô hình Bảng 2 [1].

Cấu trúc hình thành kiến trúc Tịnh xá còn dựa trên cơ sở định lượng về toán học. Vào năm 1944, Tổ sư Minh Đăng Quang xuất gia hành đạo tu học 2 giáo lý đại thừa và tiểu thừa của Campuchia, vì vậy triết lý về vũ trụ quan được hình thành trong tư tưởng và ảnh hưởng vào trong mô hình kiến trúc.

Bảng 2. Mô hình thiết lập tháp thờ chư Phật Như Lai [1].

	KIẾN TRÚC CHÁNH ĐIỆN	KIẾN TRÚC GIẢNG ĐƯỜNG	KIẾN TRÚC TRAI ĐƯỜNG	KIẾN TRÚC CỬU HUYỀN	KIẾN TRÚC THÁP PHẬT
MÔ HÌNH MẶT BẰNG					
KÍCH THƯỚC	HÌNH VUÔNG CẠNH 8M	GÓC VUÔNG 16M	NGANG 8M DÀI 16M	NGANG 4M DÀI 8M	GÓC VUÔNG 1,8M CAO 3M
HƯỚNG	MẶT TIỀN HƯỚNG TÂY, LƯNG TỰA HƯỚNG ĐÔNG.	MẶT TIỀN HƯỚNG TÂY, LƯNG TỰA HƯỚNG ĐÔNG.	MẶT TIỀN HƯỚNG TÂY, LƯNG TỰA HƯỚNG ĐÔNG.		
VẬT LIỆU	VẬT LIỆU XÂY DỰNG KHÔNG NÊN SỬ DỤNG TƯỜNG GẠCH, NÓC NGÓI, CHỈ DÙNG CÂY, VÁN VÀ LÁ ĐỀ XÂY DỰNG.				

2.2. Cơ sở về biểu tượng văn hóa

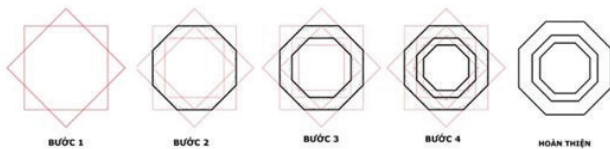
Yếu tố văn hóa bản địa cũng đã ảnh hưởng đến đặc điểm công trình. Bản sắc văn hóa này, được hình thành trong quá trình di cư vào miền Nam, cư dân Việt đã mang những giá trị văn hóa của cha ông như triết lý âm dương, quan điểm tam tài – ngũ hành, tứ tượng – bát quái... Những giá trị văn hóa đó kết hợp với điều kiện tự nhiên khu vực tạo

thành một sắc thái riêng cho những công trình kiến trúc. Sự hình thành kiến trúc Tịnh xá cũng dựa trên quan điểm Phật giáo và mô hình thiết lập của Tổ Sư Minh Đăng Quang, đây được coi là giá trị vật thể còn hiện hữu cho đến ngày nay. Ngoài ra, những giá trị phi vật thể là sự lồng ghép của các Pháp trong tư tưởng triết lý Phật giáo vào trong hình thái kiến trúc Tịnh xá.

3. Tính biểu tượng trong kiến trúc Tịnh xá

3.1. Biểu tượng về vật thể

Mặt bằng Chánh điện theo mô hình bát giác là 1 trong nét đặc thù có giá trị cao trong kiến trúc Tịnh xá. Ngày nay, chỉ có Tịnh xá Ngọc Viên còn giữ lại những nét riêng biệt. Thông qua nghiên cứu này, nguyên tắc 5 bước để phác thảo mặt bằng Chánh điện trong Tịnh xá Ngọc Viên được trình bày trong (Hình 2).

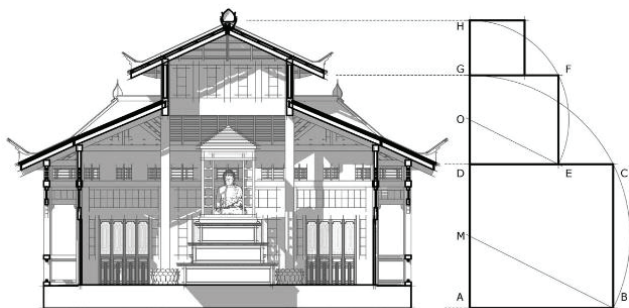

Hình 2. Nguyên tắc phác thảo mặt bằng Chánh điện.

Tỷ lệ đóng vai trò quan trọng trong hình thức kiến trúc mặt đứng. Ba tầng mái của Tịnh xá Ngọc viên có tỷ lệ vàng theo quy tắc hình học cơ bản. Chiều cao cấp mái 3 và cấp 2 có tỷ lệ bằng nhau, cấp mái 1 bằng 1/2 so với tầng mái 3 hoặc tầng mái 2 (Hình 3 - 4) [1].

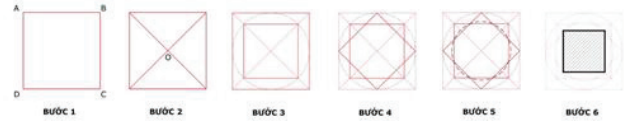
Hình 3. Tỷ lệ 3 tầng mái Tịnh xá Ngọc Viên [1].

Hình 4. Tỷ lệ kiến trúc 2 tầng mái Tịnh xá Ngọc Hưng [1].

Nội thất Chánh điện có bố trí ngôi bảo tháp đặt giữa trung tâm và chỉ thờ duy nhất 1 tượng Phật Như Lai. Tuy nhiên, do kích thước Chánh điện hình Bát giác hiện nay đang trở nên rất đa dạng, việc xác định tỷ lệ ngôi tháp là điều cần thiết. Để phác thảo mô hình Tháp, cần phải dựa

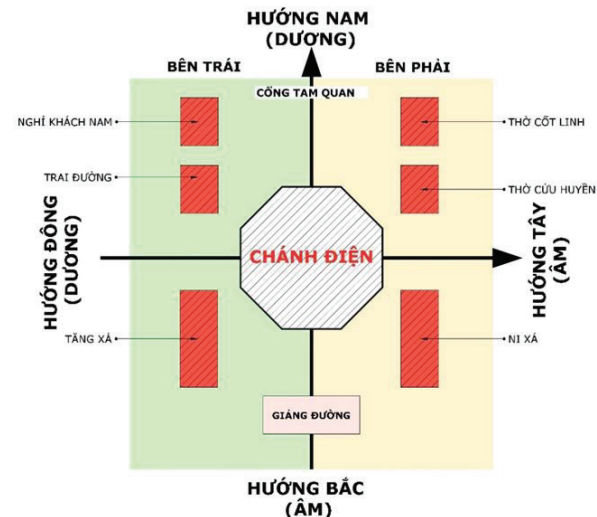
trên tỷ lệ mặt bằng hình bát giác nhất định và có thể xác định vị trí 4 cột cái lớn và thực hiện theo 6 bước (Hình 5).

Hình 5 Nguyên tắc phác thảo mặt bằng Tháp Phật [1].

3.2. Biểu tượng về phi vật thể

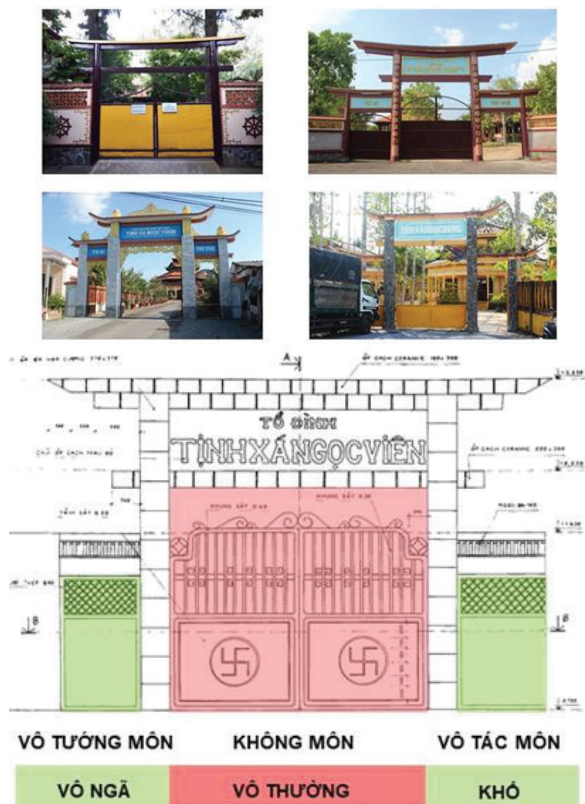
Về mặt bằng tổng thể, bố cục trung tâm là ngôi Chánh điện hình bát giác được xem như là la bàn bát quái trong khu đất, do đó không phụ thuộc vào hướng bên ngoài. Dựa trên quy luật la bàn Bát quái hướng Nam lên trên tức là hướng chính của Chánh điện mang thuộc tính dương, bên phải lúc này sẽ là hướng Tây mang tính âm nên các Tịnh Xá Ni thường bố trí Ni xá bên phải, hoặc nhà nghỉ cho khách nữ, tượng bồ tát Quán Thế Âm, theo quan điểm nam thuộc dương và nữ thuộc âm. Bên cạnh đó phần lớn bên phải mang tính âm nên đa phần các ngôi Tịnh Xá bố trí nhà thờ Cửu huyền và thờ Cốt linh bên phải. Ngoài ra, bên trái được xem là Đông (khác với hướng thực tế) mang thuộc tính dương, do đó ngôi Tịnh Xá thường bố trí Tăng xá, nhà nghỉ khách Nam đặt bên trái theo qui luật trái - phải “nam tả nữ hữu” có nghĩa “nam trái nữ phải” (Hình 6).

Hình 6. Mặt bằng tổng thể theo thuyết âm dương.

Về cổng Tam quan, đây là lối vào chính của kiến trúc Phật giáo nói chung và kiến trúc Tịnh Xá nói riêng. Tuy nhiên, về hình thức cổng không giống bất kỳ ngôi tự viện khác. Cổng Tam quan của Tịnh Xá được cách điệu một cách đơn giản, có nét tương đồng với cổng Miwa Torii một biểu tượng Thần đạo của Nhật Bản. Ngoài ra, xét về kiến trúc Phật giáo thì có nét tương đồng với cổng Torana tại tháp Phật Sanchi tại Ấn Độ, nếu so sánh với Torii và Torana ta thấy cổng Thần đạo có sự học hỏi và cách điệu từ cổng Torana qua đó mượn chữ “Tor” hình thành chữ “Torii” cho cổng

tại Nhật Bản. Cổng Tam quan còn gọi là Tam giải thoát môn (3 cánh cửa giải thoát). Đối với người chưa tu bước từ ngoài vào trong thì 3 cửa có ý nghĩa tượng trưng cho Vô thường – Vô ngã – Khổ. Khi hiểu đạo và thông suốt có nghĩa từ trong bước ra gọi là Tam giải thoát Môn, cửa chính giữa gọi là “không môn”, 2 cửa hai bên gọi là “vô tướng môn” và “vô tác môn”, đây là ý nghĩa của sự giải thoát trong triết lý Phật giáo. Hiểu theo ý nghĩa ba cửa chỉ là một, nếu thâm nhập một cửa thì có thể thâm nhập luôn hai cửa kia, có nghĩa thông suốt một vấn đề trong triết lý Phật giáo thì có thể thông suốt hai vấn đề còn lại (Hình 7) [1].

Hình 7. Cổng Tam Quan trong tư tưởng triết lý Phật giáo.

4. Kết luận

Trải qua nhiều giai đoạn trong lịch sử, Tịnh xá của HPKS dần hình thành và phát triển mạnh mẽ cho đến ngày nay. Với lối kiến trúc đặc thù hình bát giác, kiến trúc Tịnh xá tuy có sự biến chuyển không gian theo từng giai đoạn, nhưng không làm thay đổi về mặt hình thức công trình. Bên cạnh đó, kiến trúc Tịnh xá còn mang giá trị trong việc xác định mặt bằng và xây dựng tỷ lệ mặt đứng bằng tính chất hình học. Hình thức trang trí đơn giản thể hiện phẩm hạnh sống giản dị của người Khất sĩ. Ngoài ra, hạng mục chức năng trong công trình phát triển phù hợp theo từng giai đoạn lịch sử thích nghi với cộng đồng xã hội. Sự tinh túy khi lồng ghép những giá trị tường triết lý của đạo Phật vào công trình là sự gửi gắm của phương Pháp hành đạo Khất sĩ vào tư tưởng nhận thức của người dân Nam Bộ nói chung và Vĩnh Long nói riêng.

Qua đó, có thể thấy rằng những ngôi Tịnh xá luôn phát triển và thích ứng để phù hợp với môi trường xã hội xung quanh, nhưng vẫn giữ được bản sắc văn hóa của HPKS. Những giá trị vật thể và phi vật thể của kiến trúc Tịnh xá tỉnh Vĩnh Long đã được khẳng định riêng về tính biểu tượng kiến trúc và nó thực sự cần được quan tâm đúng mức. Từ đó, cần có định hướng đúng đắn trong việc tổ chức giữ gìn, bảo tồn và phát huy các giá trị về văn hóa, lịch sử và kiến trúc, hướng đến sự phát triển bền vững, tránh tình trạng lẫn lộn, xáo trộn giữa các loại hình kiến trúc Phật giáo khác.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Nguyễn Tiến Đạt, Giá trị kiến trúc Tịnh xá tại Vĩnh Long, Trường Đại Học Kiến Trúc TP.HCM, Luận văn thạc sĩ, TP.HCM, 2018.
- [2]. Nguyễn Tiến Đạt, “Kiến trúc Tịnh Xá Ngọc Viên”, Tạp chí Vật liệu & Xây dựng, trang 185-192, số 02/2021.
- [3]. Thượng Tọa Giác Toàn, 100 ngôi Tịnh xá của hệ phái Khất Sĩ, NXB Tổng Hợp, TP.HCM, 2015.
- [4]. Giáo hội PGVN – HPKS, “Chơn Lý – Luật nghi Khất Sĩ”, NXB TP.HCM, 1998.
- [5]. Nguyễn Minh Hiếu, Nhận dạng và phát huy giá trị kiến trúc Tịnh xá tại Thành phố Hồ Chí Minh, Trường Đại Học Kiến Trúc TP.HCM, Luận văn thạc sĩ, TP.HCM, 2019.